

darbas

TRIMĖNESINIS KULTŪROS ŽURNALAS

XI METAI (VOL. XI)

NR 3-4 (34-35). 1957

TURINYS

Viršelyje: "Vergovė" — iš graikų grafiko
Nikolaus Manousis medžio raižinių ciklo

(J. Repečka)	Sukilimas žmogaus garbei apginti	1
J. Mekas	Rašytojas XX amžiaus vidury	7
Cz. Milosz	Giesmė (Poezija)	12
S. Hampshire	Radikalizmui apginti	14
J. Kaminskas	Gomulkos kelias į socializmą	18
P. Budrys	Barbarai ir kurapkos	22
A. Vienuolis	Apie literatūros kūrybą	24
A. Camus	Maras (ištrauka iš romano)	25
R. Liaupinas	Laureatas Jonas Mekas	28
A. Landsbergis	Iš dramos Penki stulpai...	30
S. Kairys	Bajorai (iš Lietuva budo)	32
Ats. pusk. N.	Aš malšinau Tauragės sukilimą	34
J. Jnš.	Gruodžio 17-toji (Pastabos)	37
A. J. Greimas	Atsakymas į J. Jnš. pastabas	39
J. Jaks-Tyris	Nuskriaustieji ir išrinktieji	42
Pr. B.	Ne vien duona žmogus gyvena	44
K. Bielinis	Kalbotyra, bet su propaganda	46
J. Ks.	Konfesinės mokyklos (Diskusijos)	47
N. Valaitienė	8-toji simfonija baigta...	49
A. S.	Filmo meno vakaras	50
P. Lukošius	V. Krėvės vardo premijos proga	51
(Iš Tėvynės)	SLA remia demokratinę talką	52
J. Vilčinskas	Socialistai reikalauja laisvės	53
★ ★	Ivykiai ir žmonės (Kronika)	56
(Iš laiškų)	Su liaudim ar su elitu	59

DARBA

LEIDŽIA Lietuvių Darbininkų Draugija, Inc.
REDAGUOJA redakcinis kolektyvas. Vyriausias red. —
prof. J. Kaminskas. Rankraščius ir laiškus redakcijai
adresuoti: 403 Stanhope St., Brooklyn 37, N. Y.
TECHNINIS redaktorius — J. Jacyna
VIRŠELIS — J. Mačiūno
SPAUDA — Modus Typesetting, 876 Jamaica Ave.,
Brooklyn 8, N. Y.
ADMINISTRUOJA — J. V. Stilsonas

KAINA

Metams \$2, trejiems metams \$5, užskaitant IX tometį

ALBERT CAMUS

ŠIAIS METAIS LAIMĖJO
NOBELIO PREMIJĄ LITERATŪRAI

ALBERT CAMUS yra viena iš ryškiausių pokarinės Prancūzijos asmenybių, desperacijos ir rezistencijos išbrandintų. Jis nėra rašytojas tradicine prasme: objektyvaus žmonijos stebėtojas, plunksnos dailintojo amatas jam, kaip ir visai šiai kartai, atrodo absurdiškas ar net nusikalstamas.

Rezistencinė kova buvo jam išeities taškas bendrajai maištaujančio žmogaus problematikai suformuluoti. Žmogaus būtis yra absurdiška, ir išeitis yra dvi: savižudybė arba maištas. Maištas neigia žmogaus būtį žmogaus idėjos vardan, jis yra vienintelis žmogiškųjų vertybių kūrėjas. Albert Camus raštai — essays, teatro veikalai, romanai — tai tik priemonės šiai absurdiškos egzistencijos ir maištaujančio žmogaus tematikai išreikšti.

Camus tačiau neįstengė šios daug žadėjusios tematikos išvystyti į filosofiją, o ypač — neįstengė išeiti iš užburto individualizmo rato, maišto sąvoka pagrįsti visuomeninę ar bendražmogiškąją moralę. Priekaištas būtų nedidelis: Sartre'as jau dešimt metų be konkrečių rezultatų stato tiltą tarp egzistencializmo ir marksizmo. Camus nelaimė tačiau glūdi tame, kad, bandydamas "suvisuomeninti" maištą, jisai ėmė piršti moralę, kuri tėra tik savotiškas individualinių maištų aritmetinis vidurkis. — Ne revoliucionierius, o maištininkas, ne filosofas, o žmogus, — Albert Camus lieka didelis savo paprastu, tuo labiau patetišku, balsu.

Duodama ištrauka padaryta iš A. Camus romano vardu Maras. Orano mieste, Alžerijoje, staigiai prasideda maras ir pastato ramiai gyvenusius žmones prieš naują, neįprastą situaciją, reikalaujančią iš naujo pasirinkti savo elgseną ir permąstyti savo moralės normas. Pats romanas lengvai skaitomas trigubame prasminiame plane: tai visų pirma maro — Dievo rykštės kronika; tai, kiek giliau žvilgtelėjus, jau nebe maras, o bet kurį pavienį žmogų pralenkianti nelaimė: karas, okupacija, rezistencija. Tai pagaliau esminė, neišvengiama žmonijos būties sąlyga.

Patsai tekstas, atrodo, jokių komentarų nereikalingas — stiliaus paprastumas yra gyvybinė Camus sau pasistatyta sąlyga rašymui.

Sudūzgę durų skambutis. Doktoras nusišypsojo motinai ir nuėjo atidaryti duris. Laiptų prieblandoje Tarrou atrodė kaip didelė, pilkai apdengta meška. Rieux pasodino svečią prie savo rašomojo stalo. Jisai

pats, pasirėmęs į fotelį, liko stovėti. Juos skyrė tiktai stalinė lempa, vienintelė šviesa kambaryje.

— Žinau, — be įžangos pradėjo Tarrou, — kad su jumis galima kalbėti tiesiai.

Nenutraukdamas tylos, Rieux sutiko.

— Dar dvi savaitės ar mėnuo, ir jūs čia nebebūsiete niekam naudingas, įvykiai jus jau pralenkė.

— Teisybė, — patvirtino Rieux.

— Sanitarinės tarnybos organizacija bloga. Jums trūksta žmonių ir laiko.

Rieux dar kartą pripažino, kad ir tai tiesa.

— Sužinojau, kad prefektūra numato sukurti savo rūšies civilinę tarnybą ir priversti visus pajėgius vyrus prisidėti prie bendrojo gelbėjimo darbo.

— Jūsų informacijos tikslios. Tačiau nepasitenkinimas šiuo metu mieste gana didelis, ir prefektas vis dar delsia.

— Kodėl nesikreipti į savanorius?

— Jau buvo bandyta, bet rezultatai menki.

— Tai buvo daroma oficialiu keliu, lyg ir patiems netikint. Valdžiai visados trūksta fantazijos. Jų vaizduotė niekad nepasiekia nelaimių lygmens. Vaistai, kuriuos jie siūlo, vargu ar pakankamai pagydyti nuo slogos. Jei mes juos paliksime jų pačių valiai, jie žus, o ir mes drauge su jais.

— Galimas daiktas, — tarė Rieux. Turiu vis dėlto pasakyti, kad jie numato panaudoti kalinius, bent taip vadinamam juodam darbui.

— Man labiau patiktų, kad tuo užsiimtų laisvi žmonės.

— Man taip pat. Kodėl tačiau, jūsų nuomone?

— Man šlykšti mirties bausmė.

Rieux žvilgtelėjo į Tarrou:

— Na tai? — tarė jis.

— Na tai aš turiu planą suorganizuoti sanitarines grupes iš savanorių. Paveskite man šį darbą, o administraciją palikime nuošaliai. Jinai, tarp kitko, ir taip jau perkrauta. Aš turiu draugų šen ir ten, jie ir sudarys pirmąjį branduolį. Aš pats, žinoma, irgi prisidėsiu.

— Jūs, aišku, neabejojate, — tarė Rieux, — kad aš su džiaugsmu priimu. Mums reikia pagalbos, ypač mūsų amate. Aš apsiimu paveikti prefektūrą, kad ji priimtų jūsų projektą. Jie, tarp mūsų, kito pasirinkimo ir neturi. Bet...

Rieux susimąstė.

— Bet šis darbas gali lengvai kainuoti gyvybę, jūs tai pats žinote. Kiekvienu atveju, mano pareiga jus perspėti. Ar jūs gerai apsigalvojote?

Tarrou žiūrėjo į jį savo pilkomis, ramiomis akimis.

— Ką jūs manote apie Paneloux*) pamokslą, daktare?

Klausimas buvo pastatytas natūraliai ir Rieux atsakė į jį natūraliai.

— Aš per ilgai gyvenau ligoninėse, kad man patiktų kolektyvinės bausmės mintis. Bet, jūs ir pats žinote, krikščionys kartais mėgsta taip kalbėti, bet jie niekad iš tiesų taip negalvoja. Jie geresni negu atrodo.

— O vis dėlto jūs galvojate kaip Peneloux, kad maras turi savo gerąją pusę, kad jis atidaro akis, kad jis verčia susimąstyti!

Daktaras nekantriai papurtė galvą.

— Kaip ir visos šios žemės ligos. Bet kiek tai tinka visoms šios žemės nelaimėms, tinka ir marui. Tai gali, keletui žmonių, padėti išaugti. O vis dėlto, kai žmogus maiti visą tą skurdą ir skausmą, kurį jis su savimi atneša — reikia būti bepročiu, aklu ar bailiu, kad sutiktum priimti marą.

Rieux vos pastebimai pakėlė toną. Tarrou ištiesė ranką, lyg norėdamas jį suraminti. Jis šypsojosi.

— Taip, — tarė Rieux, patraukdamas pečiais. — Bet jūs vis dar man neatsakėte. Ar jūs gerai apsigalvojote?

Tarrou kiek įsitvirtino savo fotelyje, jo galva palinko prie šviesos.

— Ar jūs tikite į Dievą, daktare?

Klausimas ir vėl buvo pastatytas natūraliai. Bet ši sykį Rieux nudelsė.

— Ne, — bet ką bereiškia šis klausimas? Aš apsuptas nakties ir bandau aiškiai matyti. Jau seniai nustoja manytį, kad tai originalu.

— Ar tik ne tuo jūs skiriatės nuo Paneloux?

— Nemanau. Paneloux mokslo žmogus. Jis nepakankamai matė mirštančių žmonių, už tai jis ir kalba tiesos vardu. Bet menkiausias kaimo kunigas, kuris aprūpina savo parapijiečius sakramentais, kuris girdėjo mirštančiojo atodūsius, galvoja taip, kaip ir aš. Jis šoktų padėti žmogui bėdoje, prieš imdamas įrodinėti nelaimės naudingumą.

Rieux pakilo, jo veidas dabar atsidūrė šešėlyje.

— Nebekalbėkim apie tai, — tarė jis, — matau, kad jūs nenorite atsakyti.

Tarrou nusišypsojo, nejudėdamas savo fotelyje.

— Ar galiu jums atsakyti klausimu?

*) Tėvas Paneloux, jėzuitas, mokslininkas, savo pamoksle išaiškino marą, kaip Dievo rykštę, atsiųstą už žmonių nuodėmes, ir kaip Apvaizdos suteiktą progą išganymui. — **Vertėjas.**

Ši kartą jau daktaras nusišypsojo.

— Jūs mėgstate paslaptis, — tarė jis. — Na, sakykite!

— Štai mano klausimas, — tarė Tarrou. — Kodėl jūs pats rodote tiek pasiaukojimo, kai tuo tarpu netikite į Dievą? Jūsų atsakymas gal padės ir man pačiam atsakyti.

Neišeidamas iš šešėlio, daktaras ėmė kalbėti, sakdamas, kad atsakymą jis jau davęs: jei jis tikėtų į visagalingą Dievą, jisai liautųsi slaugęs žmones, palikdamas jam šį rūpestį. Tačiau niekas pasaulyje, ne — net ir pats Paneloux, kuris tiki, ką jis tiki — niekas netiki į šios rūšies Dievą, nes niekas visiškai neatsiduoda jo valiai. Bent šiuo atveju jisai, Rieux, kovodamas prieš Dievo tvarinį tokį, koks jis yra, esąs įsitikinęs, kad jis randasi pakelyje į tiesą.

— Aha, — sakė Tarrou, — tai šitaip jūs suprantate savo amatą?

— Maždaug, — atsakė daktaras, sugrįždamas į šviesą.

Tarrou tyliai švilptelėjo. Daktaras pažvelgė į jį.

— Taip, — tarė jis, — jūs dabar galvojate, kad tam reikia būti išdidžiu. Bet, tikėkite manimi, aš turiu išdidumo tik tiek, kiek jo būtinai reikia. Aš nežinau, kas manęs laukia, nei kas iš to viso išeis. Šiuo metu yra tikrai ligonys, ir juos reikia slaugyti. Vėliau, jie turės laiko apsimąstyti, aš irgi. Tačiau skubiausias darbas — slaugyti juos. Aš juos ginu, kaip išmanau, štai ir viskas.

— Bet nuo ko?

Rieux nusigrįžo į langą. Tolumoje, spręsdamas iš kiek tamsesnio sutirštėjimo, jisai galėjo atspėti jūrą. Bet jis teįėjė tikrai nuovargį, tuo pat metu kovodamas prieš staigų ir nepagrįstą norą truputį daugiau atverti save šiam keistam žmogui, kurį jis kažkodėl jautė sau brolišku.

— Aš nežinau, Tarrou, prisiekiu, kad tikrai nežinau. Pasirinkdamas šį amatą, aš tai padariau, jei taip galima pasakyti, abstrakčiai, nes reikėjo pasirinkti, nes

tai buvo profesija neblogesnė už kitas, viena iš tų, kurias jaunuoliai pasirenka. Gal dar ir dėl to, kad ji buvo ypatingai sunkiai prieinama man, darbininko sūnui. O be to, man teko matyti žmones mirštančius. Ar jūs žinote, kad yra žmonių, kurie atsisako mirti? Ar jums teko girdėti moterį, klykiančią: niekad! — mirties akimirkoje? Man — taip. Ir tada supratau, kad aš niekad negalėsiu su tuo apsiprasti. Buvau jaunas tada dar, ir mano pasiūlykštėjimas, taip bent tikėjau, buvo nukreiptas prieš pačią pasaulio tvarką. Su laiku tapau kuklesniu. Viena liko, ir tai labai paprasta: aš vis dar nepripratau matyti žmones mirštančius. Daugiau aš nieko nežinau. Bet galų gale...

— Galų gale? — tyliai pratarė Tarrou.

— Galų gale... — tęsė daktaras, ir vėl nudelsė, atidžiai žiūrėdamas į Tarrou, — manau, kad toks žmogus, kaip jūs, gali tai suprasti, ar ne? Kadangi pasaulio tvarką nustato mirtis, gal Dievui net ir geriau apsimoka, kad žmonės netikėtų į jį, kad jie visomis savo jėgomis kovotų prieš mirtį, nepakeldami akių į dangų, kur jisai tyli.

— Taip, — pritarė Tarrou, — aš galiu tai suprasti. Bet jūsų pergalės visados bus tikrai laikinės, tai ir viskas.

Rieux, atrodė, kiek apsiniaukė.

— Visados, aš tai žinau. Bet tai dar nepakankama priežastis kovą nutraukti.

— Ne, tai dar nepakankama priežastis. Bet man dabar darosi aišku, ką šis maras jums reiškia.

— Taip, — tarė Rieux. — Nesiliaujantį pralaimėjimą.

Tarrou kurį laiką stebėjo daktarą, po to pakilo ir ėmė sunkiu žingsniu žengti durų link. Rieux sekė iš paskos. Jis jau buvo jį bepasivejęs, kai Tarrou, atidžiai stebėdamas savo kojų galus, tarė jam:

— Kas jus viso šito išmokė, daktare?

Atsakymas neužtruko nė sekundės:

— Skurdas.

[pildas ir vertimas A. J. Greimo